

40 שנה להסכם השלום עם מצרים

על סדר היום 175
אדר ב' תשע"ט
מרץ 2019

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער

40 שנה להסכם השלום עם מצרים¹

אנשי חינוך יקרים,

לפני ארבעים שנה ב – 26 למרץ 1979 נחתם הסכם שלום בין מדינת ישראל בראשות מנחם בגין לבין מצרים בראשות הנשיא אנואר סאדאת, בתיווכו של נשיא ארה"ב ג'ימי קארטר. הסכם זה הביא לסיום מצב המלחמה בין שתי המדינות. היה זה אירוע מכונן בתולדות מדינת ישראל והשפעתו ניכרת עד היום.

הכרזתו של הנשיא סאדאת בפרלמנט במצרים, שהוא מוכן "ללכת עד סוף העולם למען הגשמת השלום המיוחל", התקבלה בברכה על ידי מנחם בגין ראש ממשלת ישראל, למרות החששות והספקות אצל חלק מחבריו להנהגה בארץ. בסופו של תהליך הוכחה כנות כוונותיו ואומץ ליבו של סאדאת ונכונותו לעמוד מול אתגרי השלום. עבור הסכם זה שילמה מדינת ישראל מחיר יקר: החזרת כל אדמת סיני, פינוי יישובי חבל ימית, כולל העיר ימית, ויתור על מתקני נפט ועוד.

תלמידינו, בני הדור הזה, לא חוו את גודל האירוע ואת הציפיות והתקוות שהביא עמו. הסכם השלום עם מצרים הנביט את ניצני השלום במזרח התיכון ומימש את ההצהרה של מדינת ישראל כפי שנוסחה במגילת העצמאות: "אנו מושיטים יד לשלום ולשכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו".

במלאות ארבעים שנה לחתימת הסכם השלום, חשוב לעמוד על חשיבות האירוע ומשמעות הסכם השלום עם מצרים.

בברכה,
חגי גרוס
מנהל מינהל חברה ונוער

¹ מבוסס על גליון על סדר היום מס' 88, תשס"ט, אגף תכנים, תוכניות, הכשרה והשתלמויות

הכנה:

צפייה בסרטונים, איתור מידע ושיחות עם בני משפחה אודות התקופה מביקור סאדאת בירושלים ועד חתימת הסכם השלום.

סרטונים:

<https://www.youtube.com/watch?v=4ISk5E7h-oQ>

שירים:

<https://www.youtube.com/watch?v=t5m31BjDkb8>

<https://www.youtube.com/watch?v=3ivSCrzPYd4>

<https://www.zemereshet.co.il/song.asp?id=567>

מקורות מידע:

[חזה שלום בין מדינת ישראל ובין הרפובליקה הערבית של מצרים](#)

[הסכם השלום ישראל-מצרים 26 במרס 1979](#)

[חתימת חזה השלום עם מצרים](#)

[25 שנות שלום](#)

[30 שנה לביקור סאדאת](#)

[הצבעה בכנסת על הסכמי קמפ-דייוויד](#)

[הודעת הממשלה על חזה השלום בין ישראל ומצרים](#)

חתימת חזה השלום עם מצרים – הספרייה הוירטואלית של מט"ח

<http://lib.cet.ac.il/Pages/printitem.asp?item=6863>

דמויות מפתח וקטעים מנאוניהם: (נספח)

1. פתיחה:

הצגת התמונה ממעמד חתימת הסכם השלום.

- מי הן הדמויות המופיעות בתמונה? מתי היא צולמה? היכן? מה היא מנציחה?
- מה היו התחושות והאווירה ברחוב הישראלי לקראת ביקורו של נשיא מצרים, אנואר סאדאת ובתקופת המשא ומתן לחתימת ההסכם.
- מה היו העמדות בחברה הישראלית לקראת ההסכם עם מצרים? חששות? תקוות?

2. לא עוד שפיכות דמים...

(פעילות מבוססת נאומים – בנספח המצורף)

א. בזוגות - חלוקת כרטיסי דמות (מנחם בגין, אנואר סאדאת, ג'ימי קארטר)
הכנת עמדת הדמות למליאה (במידת הצורך, השלימו מידע ממקורות נוספים).

ב. במליאה – הצגת הדמויות ודיון לאור השאלות הבאות:

1. אילו טיעונים/נימוקים עולים מכל אחד מהנאומים בעד הסכם השלום?
2. מה הם הווייתורים ו/או הרווחים מהסכם זה עבור כל אחד מהצדדים?

3. ספל השלום

חלוקת צילום ספל השלום לכל זוג משתתפים.

1. אילו פרטים מופיעים באיור שעל גבי הספל?
מי הן הדמויות ומהו האירוע המתואר באיור שעל הספל?
2. תנו כותרת לספל. נמקו.
3. מה הייתם שואלים את הדמויות המופיעות על הספל?
4. עצבו מחדש את האיור כך שיהיה מעודכן לתקופתינו. (ניתן לעצב ספל או כל כלי אחר שתבחרו. אפשר לשלב באיור מילים משירים או מהמקורות. אפשר להציג בדרך אחרת).

4. לסיכום הפעילות:

1. מה התחדש לכם בעקבות הפעילות?
2. מהם הנימוקים העיקריים להסתייגויות מהסכם השלום עם מצרים?
3. מהם הנימוקים העיקריים לתמיכה בהסכם השלום?
4. יש הטוענים כי: "השלום הקר הזה חוסך לנו אלפי קורבנות - זה שווה הכל". ויש האומרים שהסכם השלום עם מצרים נכשל מפני שיש בו רק העדר לחימה. מה עמדתכם?

נספח: דמויות מפתח וקטעים מנאוניהם

מנחם בגין (1913-1992)

מנחם בגין היה מנהיג האצ"ל. באוגוסט 1948 עמד בראש תנועת החרות, אותה הנהיג בשנים 1948-1983. היה חבר כנסת ושר בממשלות ישראל. בשנים 1977-1983 כיהן כראש ממשלה. ב-1977 בגין אירח את נשיא מצרים אנואר סאדאת בירושלים. ובמרץ 1979 הגיע עמו להסכם שלום על בסיס נסיגה ישראלית כוללת מסיני. על הסכם זה קיבל מנחם בגין את פרס נובל לשלום. ההסכם זכה לתמיכה גורפת של הציבור בישראל ובמצרים. בגין התפטר מראשות הממשלה ב-19 ספטמבר 1983 בעקבות מלחמת שלום הגליל.

קטעים מנאומו של ראש ממשלת ישראל מנחם בגין בישיבה מיוחדת של הכנסת במעמד נשיא מצרים שביקר בכנסת ביום ראשון, י' בכסלו תשל"ח (20 בנובמבר 1977):

...מורי ורבותי חברי הכנסת.

...הריני מברך את נשיאה של מצרים לבואו לארצנו ולהשתתפותו בישיבת הכנסת. זמן הטיסה בין קהיר ובין ירושלים קצר, אך המרחק ביניהן היה עד אמש אין-סוף... האומה הקטנה הזאת, שארית הפליטה של העם היהודי ששבה למולדתנו ההיסטורית, תמיד רצתה בשלום... עוד מן המחותרת... קראנו לשכנינו: "בארץ הזאת נחיה יחד ונתקדם יחד לחיי חופש ואושר. שכנינו הערבים, אל תדחו את היד המושטת אליכם לשלום". אבל... ידנו המושטת לשלום לא נתקבלה, ויום לאחר חידוש עצמאותנו... הותקפנו בשלוש חזיתות... איננו מאמינים בכוח, אנו מאמינים בזכות, רק בזכות, ומשום כך שאיפתנו מעומק לבנו, מאז ומתמיד עד עצם היום הזה, היא השלום.

...לכן יורשה לי היום לקבוע מהו תכנו של השלום על-פי הבנתנו. אנחנו מבקשים שלום מלא, אמיתי, תוך התפייסות מוחלטת בין העם היהודי והעם הערבי. לא לשקוע בזיכרונות העבר אפילו הם קשים לכולנו... אנו רוצים בשלום עם כל שכנינו, עם מצרים ועם ירדן ועם סוריה ועם לבנון... לאחר כל המלחמות בא הבלתי נמנע – השלום. לכן אנחנו מבקשים לקבוע בחוזה שלום קשרים דיפלומטיים כנהוג בין עמי תרבות... אנו מציעים שיתוף פעולה כלכלי לפיתוח ארצותינו. במזרח התיכון יש ארצות מופלאות, אלוהים כך יצר אותן, נווה מדבר, אבל יש בו גם מדבריות ואפשר להפירותם. הבה ונשתף פעולה בשטח הזה. נפתח את

ארצותינו, נבטל עוני, רעב, חוסר קורת גג, נעלה את עמינו לדרגה של מדינות מפותחות ... הבה נשתף פעולה... אם יקום השלום במזרח התיכון הרי השילוב של הגאון הערבי והגאון היהודי יחד יכול להפוך את האזור הזה לגן-עדן עלי אדמות. הבה נפתח את ארצותינו לתנועה חופשית. תבואו אתם אלינו ונבקר אנחנו אצלכם.

... אין מנוצחים ואין מנצחים. כל עמי האזור שווים וכולם יתייחסו איש אל רעהו בכבוד. וברוח זו של פתיחות, של נכונות להקשיב איש אל רעהו, לעובדות, נימוקים והסברים, עם כל ניסיון השכנוע האנושי, המקובל - הבה ננהל את המשא-ומתן כפי שאני ביקשתי ומציע לפתוח בו, להמשיך בו, בהתמדה עד אשר נגיע לשעת הרצון של חתימת חוזה השלום בינינו... אדוני היושב-ראש, זה יום מיוחד לבית-הנבחרים שלנו... גם בתולדותיו של העם המצרי, אולי גם בתולדות האומות.

והיום הזה, מורי ורבותי חברי הכנסת, אשא תפילה, שאלוהי אבותינו המשותפים יתן בנו חוכמת הלב הדרושה כדי להתגבר על קשיים ומכשולים, על דברי הסתה ופגיעה; ובעזרת השם נגיע ליום המיוחל, שאליו כל עמנו מתפלל - השלום. כי אמנם כן נעים זמירות ישראל אמר: "צדק ושלום נשקו". והנביא זכריה: "והאמת והשלום אהבו".

מוחמד אנואר סאדאת (1918-1981)

אנואר סאדאת מונה לנשיא מצרים עם מותו של נאצר בספטמבר 1970. סאדאת נחשב לאדריכל של מלחמת יום הכיפורים (1973), שבעולם הערבי ראו בה ניצחון על ישראל, ניצחון שהשיב להם את כבודם, לאחר המפלה שספגו במלחמת ששת הימים. סאדאת ראה בתהליך השלום עם ישראל מהלך שרק מצרים גדולה וחזקה יכולה להרשות לעצמה. ב-1977 ביקר סאדאת בירושלים ונאם בכנסת. ב-1979 חתם הסכם שלום עם ישראל ועל כך קיבל פרס נובל. הסכם השלום עם ישראל עורר התנגדות בקרב תנועות פוליטיות שונות במצרים. ב-1981 נרצח סאדאת במהלך מפגן צבאי לציון מלחמת יום כיפור.

מתוך נאומו של נשיא מצרים בביקורו בישיבה מיוחדת של הכנסת ביום ראשון, י' בכסלו תשל"ח (20 בנובמבר 1977):

... אין אחד שתיאר לעצמו שנשיא המדינה הערבית הגדולה ביותר, הנושאת...את האחריות הראשונה במעלה בנושא המלחמה והשלום באזור המזרח התיכון, יכול להכריז על החלטתו המתבטאת בנכונות ללכת לארץ היריב, כאשר עודנו במצב מלחמה....באתי אליכם כדי שנבנה יחד את השלום הקבוע והצודק, כדי שלא תישפך טיפה אחת מדם אחד הצדדים. למען זאת הכרזתי כי אני מוכן ללכת אל סוף העולם...

דבר זה כשלעצמו הוא נקודת-מפנה עצומה, מסימניו של מפנה היסטורי חד. בעבר היינו דוחים אתכם, והיו לנו בכך טענות וסיבות משלנו... היינו נפגשים יחד אתכם בכינוסים או בארגונים בין-לאומיים ונציגינו לא היו - ועדיין אינם מחליפים ברכות ושלום...היינו מתנים כי בכל השיחות יהיה מתווך אשר ייפגש עם כל צד בנפרד... ואולם היום אני אומר לכם ואני אומר לעולם כולו: אנחנו מסכימים לחיות יחד אתכם בשלום צודק וקבוע... הכרזתי יותר מפעם אחת כי ישראל היא עובדה קיימת, שהעולם הכיר בה ושתי מעצמות-העל קיבלו עליהן את האחריות לביטחונה.

מהו השלום לגבי ישראל? - שישראל תחיה במסגרת גבולותיה, רגועה ובטוחה מכל תוקפנות... שישראל תקבל את כל סוגי הערבויות המבטיחות לה את שתי האמיתות הללו. ... גבירותי ורבותי, השלום איננו חתימה על שורות כתובות כי אם כתיבה חדשה של היסטוריה... בחרתי לחרוג מכל הכללים והתקדימים שידעו מדינות הלוחמות זו בזו, על אף כיבוש האדמות הערביות שעדיין קיים. הצהרתי שאני מוכן לבוא לישראל הייתה הפתעה גדולה וגרמה להתרגשות רבה ואף להטלת ספקות לגבי מטרות בואי. ...כאשר הודעתי על היוזמה הזאת שאלו רבים את השאלה: מה אפשר לדעתי להרוויח מביקור זה? מה אני מצפה ממנו? כשם שהשיבותי לשואלים כן מכריז אני באחזיכם: לא נקטתי יוזמה זו מתוך רצון ומחשבה להשיג מה שניתן להשיג במשך הביקור; באתי למסור את השליחות ומסרתי את השליחות. ואתם קראו את דברי האלוהים, כפי שנאמרו על-ידי זכריה נביאו: "והאמת והשלום אהבו".

והריני שואב השראה מפסוקים מן הקוראן, בהם נאמר: "אמור, האמנו באלוהי ובאשר הורד עלינו ובאשר הורד על אברהם, ישמעאל, יצחק, יעקב והשבטים, ובאשר ניתן למשה ולישו ולנביא מריבונם, לא נפלה ביניהם, ועמו אנו תמימים". ואמת דברי.

ג'ימי קרטור, נשיא ארצות הברית

ג'ימי קרטור נולד בשנת 1924. בין השנים 1976-1980 כיהן כנשיא ארצות הברית. קרטור שם דגש על הבעיה הפלסטינאית במזרח התיכון, והיה נחוש בדעתו להביא את ישראל ומצרים לחתום על חוזה שלום, בגלל שיקולים דתיים (השכנת שלום בין "בני אברהם") ושיקולים כלכליים (מקורות הנפט במזרח התיכון). לאחר ביקורו של סאדאת החל תהליך ממושך של שיחות שלום, שהתנהל במשך כמה חודשים, ללא תוצאות של ממש ועם משברים לא מעטים בין הצדדים. בעקבות הקיפאון בשיחות, יזם קרטור ב-1978 את ועידת קמפ דייוויד, בה נוסח הסכם השלום בין ישראל למצרים. הסכם זה הוא הסכם שלום היסטורי ראשון בין מדינת ישראל למדינה ערבית.

מתוך נאומו של הנשיא קרטור בטקס החתימה על הסכמי קמפ דייוויד, בבית הלבן, ב-17 בספטמבר 1978:

נפלה בחלקנו הזכות להיות עדים הערב להישג מרשים להשגת מטרת השלום, הישג, אשר לפני שנה ואפילו לפני חודש, איש לא חשב שהוא אפשרי. הישג שמשקף את האומץ והחוכמה של שני המנהיגים...

בכל עת שהיה חשש שהאנרגיה האנושית תדעך, או שהסבלנות תותש, או שהרצון הטוב יתכלה, והיו רגעים כאלה, שני המנהיגים ויועציהם המוכשרים בכל המשלחות, מצאו בעצמם את המשאבים להפיח חיים בסיכוי לשלום...

אני מקווה שהחזון והחוכמה שגרמו להצלחת מפגש זה, יובילו את שני המנהיגים ואת המנהיגים של כל העמים להמשיך בתהליך לקראת השגת השלום.

בספרו, **הלנצח תאכל חרב** (הוצאת ידיעות אחרונות, 1981, עמ' 132) כותב משה דיין: "הנשיא קרטור עבד ללא ליאות. הוא נכנס לפרטים. למד בעזרת מפות והסברים את הטופוגרפיה של סיני והגדה המערבית ורשם, בכתב יד רהוט ומסודר, את הדברים שנראו בעיניו כעיקריים. אף ששעות העבודה הרבות ומאמץ ההתרכזות הלאוהו, סירב להרפות מהנושא הנדון בטרם ירד לעומקו."

זרקור על...

ארבעים שנה לחתימת הסכם השלום עם מצרים

ביום שני כ"ז באדר תשל"ט (26 במרץ 1979) נערך טקס החתימה על הסכם השלום בין ישראל למצרים על מדשאת הבית הלבן בוושינגטון, במעמד נשיא ארצות הברית, ג'ימי קרטר, נשיא מצרים, אנואר סאדאת, וראש ממשלת ישראל, מנחם בגין. במהלך השנים שבין ההכרזה על הקמת מדינת ישראל (תש"ח – 1948) לחתימה על חוזה השלום עם מצרים היו חמש מלחמות בין ישראל למצרים: מלחמת העצמאות, מבצע קדש (מלחמת סיני), מלחמת ששת הימים, מלחמת ההתשה ומלחמת יום הכיפורים.

בעקבות מלחמת יום הכיפורים באוקטובר 1973, החלו שיחות בין שתי המדינות והחל תהליך של חתימה על הסכמים, בתיווכו הפעיל של הנרי קיסינג'ר, מזכיר המדינה של ארצות הברית באותם ימים. **ההסכם הראשון** – הסכם **הפסקת האש** – נחתם בעקבות "שיחות הקצינים": שיחות שניהלו קצינים בכירים מצבא מצרים ומצבא ישראל בקילומטר ה-101 על כביש קהיר-סואץ. הסכם זה נחתם בנובמבר 1973 ועסק בעניינים הקשורים לסיום המלחמה ולחילופי השבויים, וכלל את הסכמת שתי המדינות לפתוח בשיחות ביניהן. **ההסכם השני** היה הסכם **הפרדת הכוחות**, שנחתם על ידי הרמטכ"לים של שני הצבאות, בינואר 1974, ובו חזרו שתי המדינות על מחויבותן לקיים את הפסקת אש ולהימנע מכל פעולות צבאיות או צבאיות למחצה. **ההסכם השלישי** היה **הסכם הביניים**, שנחתם כשנה וחצי לאחר הסכם הפרדת הכוחות, בספטמבר 1975. בהסכם הביניים התחייבו ממשלות מצרים וישראל שלא לנקוט איום בשימוש בכוח והצהירו כי הסכסוך לא יכול להיפתר בכוח צבאי אלא בדרכי שלום. ישראל גם התחייבה לפנות עוד חלק גדול מחצי האי סיני. הסכם הביניים עבר להצבעה בכנסת: כ-70 חברי כנסת תמכו בהסכם, אך 43 התנגדו לו. בין המתנגדים היה חבר הכנסת מנחם בגין. על הסכם הביניים חתם ראש ממשלת ישראל אז – יצחק רבין.

ב-1977 בבחירות לכנסת התשיעית חל מהפך פוליטי ומפלגת הליכוד בראשות מנחם בגין עלתה לשלטון. בגין מינה את משה דיין (שהיה קודם לכן חבר בממשלות העבודה) לשר החוץ בממשלתו, ואת עזר ויצמן – לשר הביטחון. לשני שרים אלה היה תפקיד מרכזי בתהליך השלום עם מצרים.

בנובמבר 1977 נאם הנשיא סאדאת בפתיחת המושב החדש של הפרלמנט המצרי והצהיר על נכונותו לצאת לישראל בכל רגע, ולבוא לירושלים במטרה לקדם את תהליך השלום.

הצהרתו של סאדאת עוררה זעם במדינות ערב, אך בישראל התקבלה בהתרגשות רבה – לצד ספקות לגבי הרצינות שבהצהרה זו וכנות כוונותיה. ראש הממשלה מנחם בגין נענה לפניית סאדאת ובתוך פחות מיממה אישרה הכנסת את הזמנתו של נשיא מצרים, וסאדאת הודיע על הגעתו. במוצאי שבת 19 בנובמבר 1977 בשעה 21.00 נחת מטוסו של הנשיא סאדאת בישראל, והוא התקבל בנמל התעופה בן גוריון בטקס ממלכתי מלא. את פניו קיבלו נשיא המדינה דאז, הפרופ' אפרים קציר, וראש הממשלה, מנחם בגין. ביום ראשון, י בכסלו תשל"ח, ה-20 בנובמבר 1977, התכנסה הכנסת לישיבה מיוחדת ובה נאמו נשיא מצרים וראש ממשלת ישראל.

לאחר ביקורו של סאדאת בישראל החל תהליך ארוך וממושך של שיחות שלום, שהתנהל במשך כמה חודשים ללא תוצאות של ממש ועם משברים לא מעטים בין הצדדים. נשיא ארצות הברית, ג'ימי קרטר, שהיה נחוש בדעתו להביא את הצדדים לחתימה על חוזה השלום, הזמין את שני הצדדים למעון הנופש הנשיאותי שלו בקמפ דייוויד, ליד וושינגטון. ב-18 בספטמבר הבשילו השיחות, ושלושת המנהיגים – בגין, סאדאת וקרטר – חתמו על ההסכם ההיסטורי. הכנסת אישרה את ההסכם ברוב גדול – 84 תומכים לעומת 19 מתנגדים ו-17 נמנעים. באותה שנה זיכה ההישג ההיסטורי את סאדאת ובגין בפרס נובל לשלום. במארס 1979, שישה חודשים לאחר החתימה על הסכמי קמפ-דייוויד, נחתם חוזה השלום בין ישראל למצרים – שזכה לתמיכתם של 95 ח"כים.

בהסכם השלום עם מצרים הסכימה ישראל לנסיגה מכל חצי האי סיני ולפינוי כל היישובים הישראליים ושדות התעופה בסיני. בגין נאלץ להסכים לסעיף מיוחד בהסכם שעסק בזכויות "הלגיטימיות והצודקות" של העם הפלסטיני ובהבטחת אוטונומיה (מינהל עצמי) לפלסטינים תוך כמה שנים. תמורת הנסיגה מסיני השיג בגין פירוז מלא של כל חצי האי סיני והצבת חיילי או"ם בשטחו. מצרים קיבלה לשליטתה המלאה את כל חצי האי סיני (שנכבש ממנה במלחמת ששת הימים), אך ויתרה על דרישתה להסכמה ישראלית להקמת מדינה פלסטינית ולהפסקת השליטה של ישראל בגדה המערבית וברצועת עזה.

פינוי חצי האי סיני היה מאורע טראומטי בתולדות המדינה. הוא נמשך כשלוש שנים, תוך עימותים חוזרים ונשנים בין המתיישבים לחיילי צה"ל. ב-25 לאפריל 1982 הושלמה הנסיגה מסיני, 15 שנים לאחר כיבושו במלחמת ששת הימים.

חוזה השלום, הקנה לישראל שקט בגבולה הדרומי הארוך, מול האויבת המרה ביותר שידעה. השלום, גם אם הוא על הנייר בלבד, מוסיף להיות עיקרון ראשון במעלה של מנהיגי מצרים, חרף ביקורתם הקשה על ישראל ומדיניותה.